

Yerel Yönetimlerde Kadının Siyasi Temsil Yetersizliği

akademikperspektif.com/2013/03/08/kadinin-siyasi-temsil-yetersizligi/

MİSAFİR KALEM

8 Mart 2013

Çalışmanın konusunu oluşturan yerel yönetimlerde kadının temsili, gerek Türk demokrasisi, gerekse kadın hakları açısından çok önemli bir yer teşkil eder. Türk kadını yerel yönetimlerde seçme ve seçilme hakkını 3 Nisan 1930'da Belediye Kanununun kabulü ile birçok batılı hemcinsinden önce elde etmiştir. Ancak aradan 83 yıl geçmesine rağmen, 2013 yılında, Türk kadınının yerel yönetimlerdeki temsil oranı oldukça az olduğu görülmektedir. Avrupa'da 30 ülkenin yerel meclislerde kadın oranı ortalaması yüzde 23.9 iken, Türkiye'de bu oran sadece yüzde 2.32'dir.

Türkiye'de 22 Temmuz 2007 genel seçimlerinden sonra mecliste kadın temsili küçük bir oranda olsa artmıştır. Genel seçimler öncesi Türkiye'de kadın temsil oranı yüzde 4'lerde iken, 22 Temmuz sonrasında yüzde 10'a yaklaşmıştır. Bu artışın Mart 2009 yerel seçimlerinde de sürmesi Türk demokrasisi ve kadın haklarının geleceğine ilişkin önemli bir veri olabilecektir. Bunun sağlanması için ülke bazında kadın haklarının tarihte ne gibi haklar elde ettiği araştırılıp, uluslararası ve yerel alanda hangi haklara sahip olduğu belirlenmelidir. Daha sonra elde edilen veriler Türkiye'de ki mevcut durum paralelinde değerlendirilerek faaliyete geçilmelidir.

Bu amaçla çalışmanın ilk bölümünde Türk kadınının haklarının tarihteki gelişim süreci özetlenmiştir. Türk toplumunda İslamiyet öncesi ve sonrası siyasal yaşamda kadın hakları konusundaki değişimler incelenmiştir.

Türkiye'nin 1987'de Avrupa Birliği'ne tam adaylık başvurusu yapması sonucunda kadın hakları konusunda yaşanan gelişmeler çalışmanın ikinci bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümünde Avrupa Birliğine katılım ve adaylık dönemlerinin, kadın haklarının gelişimiyle etkileşim içinde olup olmadığı sorusuna yanıt aranmaya çalışılmıştır. Bu amaçla yakın geçmişinde, tıpkı Türkiye gibi askeri rejimler ve diktatörlük dönemlerinden sonra demokratik düzene kavuşan Portekiz, İspanya ve Yunanistan'da AB sürecinde yaşanan gelişmeler örnek gösterilmiş ve AB'nin kadın hakları konusunda bir yaptırım olup olmadığı araştırılmıştır.[1]

İki başlık altında oluşan son bölümde ise önce genel itibariyle yerel yönetimlerin sınıflandırılması yapılmıştır. Yerel yönetimlerin görev ve yapılarından bahsedilerek tanımlanmıştır. Tanım ve görevlerden yola çıkarak yerel yönetimlerin vatandaşların yaşamında ki önemi araştırılmıştır. Ardından kadınların günlük yaşam koşullar göz önünde bulundurularak, yerel yönetimlerin neden kadınların hayatlarında erkeklere göre daha önemli olduğu sorusu araştırılmıştır. Ayrıca bazı istatistiksel kaynaklar referans kullanılarak, Türkiye'de yerel yönetimlerde bugün mevcut olan kadın temsil oranlarının az olmasının nedenleri araştırılmıştır.

1. KADIN HAKLARININ TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

Bugün dünyanın neresine giderseniz gidin, kadının siyasal ve sosyal hakları konusu tartışmalıdır. Bu yüzden dünyanın en gelişmiş ülkelerinde de, gelişmemiş ülkelerinde de hala kadın hakları mücadelesi verilmektedir. Peki ya Türk kadının siyasal ve sosyal haklarının durumu nasıldır?

Kadının hakları konusunda en büyük adımlar Cumhuriyet Döneminde atılmış olsa da, bunun öncesinde de ciddi mücadeleler verilmiştir. İslamiyet öncesi Türk toplumlarında hakan ile hatunun eşitliği söz konusuydu. Ama İslamiyet'ten sonra Ortaçağ Avrupa'sında ki Salien Yasası[2] benzeri bir uygulama uygulanmaya başlanmıştır. Bu uygulamaya göre taşınmaz mallarda kadınların miras hakkı yoktur. Bunun yanında kadınların siyasal hakları erkek egemen toplum tarafından ellerinden alınmıştır. Bu durum genel itibariyle 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar süregelmiştir.

1830'larda kendisini kendi gücüyle koruyamaz bir hale gelmiş olan Osmanlı Devleti, Avrupa siyasetinde görülen denge ilkesinden yararlanmak ihtiyacını duymuştur. Devlet işlerinin iyileştirilmesi için yeni kanunlar yapılmalıydı ve böylece Tanzimat Dönemi başlatılmıştır.[3] Tanzimat Dönemiyle birlikte kadın hakları açısından umut verici olaylar yaşanmıştır. İlk olarak 1844 yılına kadar nüfus sayımlarında sayılmayan kadınlar, sayılmaya başlanmıştır. Bu gelişmenin nedeni ise şöyledir: O dönemde erkeklerin üretici, kadınların tüketici olduğu inancı vardır. Kadınların tüketimdeki paylarının hesaplanabilmesi için sayılmaları gerekmiştir. Yapılan sayımlar sonucunda ortaya çıkan neticeye göre tüketimde büyük orana sahip olan kadınlar bir nebze de olsa üretici hale getirilmek istenmiştir. Bu amaç doğrultusunda 1858'de çıkarılan Arazi Kanunu[4] ile kız ve erkek çocuklara eşit miras hakkı tanınmıştır. Bundan ayrı olarak kızlar için rüştiyeler, ebe ve öğretmen okulları açılmış, sonucunda eğitim seviyesi yükselmiş Türk kadını çalışma hayatına atılabilmiştir. Bunlar yaşanırken düşünce dünyasında da kadın sesleri duyulmaya başlanmıştır. Kadının mevcut durumu ve sahip olması gereken haklar tartışılmaya ve kadın hakları konusunda yayınlar çıkarılmaya başlanmıştır.

1908 yılında II. Abdulhamid Kanun-i Esasi'yi yeniden yürürlüğe koymuş ve böylece II. Meşrutiyet Dönemi başlamıştır[5]. Tanzimat Döneminde yaşanan gelişmelerin ardından II. Meşrutiyet Döneminde de (1908-1918) kadın haklarının mücadelesi devam etmiştir. Dönem çalışmaları daha çok yardım dernekleri ile dernekçilik şeklinde olsa da birçok başarı elde edilmiştir. Öyle ki kadın hakları savunucuları, yönetimi " Aile Kanunu Kararnamesi" ni [6] çıkarmak zorunda bırakmıştır. Ayrıca Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı zamanlarında erkeklerin savaşa gitmesi sonucunda, kadınlar devlet daireleri dâhil çalışma hayatında yer almışlardır. Eğitim ve kültür seviyelerinin yükselmesiyle sesi duyulan Türk Kadını zamanla siyasi alanda da kendini göstermeyi ve söz sahibi olmayı istemiştir.

Her ne kadar kadının haklarının gelişmesinde sivil kadın savunucuları etkin rol oynamışsa da bu haklar için yapılan hareketler Batının tersine devlet tarafından da oluşturulmuştur. Çünkü o dönemde Osmanlı Devleti geri kalmış ve bağınaz bir devlet olarak görülüyordu. Bu imajın ortadan kalkması amacıyla II. Abdulhamid kadının eğitimi konusuna itina göstermiştir.

Cumhuriyet döneminde de kadın hakları mücadelesi devam etmiştir. Ancak yeni kurulan devletin kendini halka kabul ettirme yönünde ki politikaları yüzünden kadın hakları hareketleri 1930'ların ortalarından 1980'li yıllara kadar beklemede kalmıştır. 4 Ekim

1926'da İsviçre Medeni Kanunu'nu örnek alan Türk Medeni Kanunu yürürlüğe girmiştir. Yeni Türk Medeni Kanunu evliliğin genel hükümleri kısmında kadın-erkek eşitliğini ön plana alarak önemli yenilikler getirmiştir.[7] Türk Medeni Kanunu şu konularda değişiklik yapılmıştır:[8]

- Ailede kadın-erkek eşitliği sağlanmıştır.
- Evlilikte resmi nikâh zorunluluğu getirilmiştir.
- Tek eşle evlilik esası getirilmiştir.
- Kadınlara, istedikleri mesleğe girebilme hakkı tanınmıştır.
- Mahkemelerde tanıklık yapma, miras ve boşanma konularında kadın-erkek eşit hale getirilmiştir.

Ayrıca 3 Nisan 1930'da Belediye Kanunu ile kadınlar belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını, 26 Ekim 1933'te de 1924 tarihli Köy Kanunu ve 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanununun değiştirilmesiyle kadınlar, muhtar ve ihtiyar meclisi seçimlerinde ve milletvekili seçimlerinde seçme-seçilme hakkını elde etmişlerdir.[9]

Cumhuriyet sonrası dönemde Türk kadını siyasal alanda sesini duyurabilmek için bazı örgütlenmelere gitmiştir. Bu amaçla ilk olarak Nezihe Muhittin başkanlığında "Kadınlar Halk Fırkası" kurulmuştur. Bu kadın partisi siyasi bir parti değildir. Amacı kadınları eğitmek ve sosyal alanda eksikliklerini tamamlamaktır. Bundan başka 7 Şubat 1924'te "Türk Kadınlar Birliği" kurulmuştur.[10] Bu birliğin amacı da kadınların sosyal ve siyasal haklarını elde edebilecek olgunluğa eriştirilmesidir. Ancak 1927'de birlik tüzüğüne siyasal haklar sağlamayı amaçlayan bir madde eklenmiş ve o yıl yapılacak seçimlere katılmak için çalışılmıştır. Türk kadınının siyasal hakları kazanmasında verdiği çabalar Takrir-i Sukün[11] döneminden sonra olumlu sonuçlar vermiş ve daha önce de bahsedilen seçme ve seçilme hakkı elde edilmiştir.

Elde edilen bu haklardan sonra Türk kadını ilk kez 8 Şubat 1935'te yapılan genel seçimlere katılmıştır. Bu dönemde tek parti olarak Cumhuriyet Halk Fırkası vardır. Ancak kadınların ilk kez bulunduğu seçime katılım oldukça fazla olmuştur. İstanbul, Ankara, İzmir gibi şehirlerde katılım %80'lere varırken, bunların hemen hemen yarısını kadınlar oluşturmuştur. Seçimler sonucunda 18 kadın meclise girdi ve bu dönemde mecliste kadın oranı yaklaşık olarak %4.4'tür.[12]

1935 seçimleriyle meclise giren kadınların birkaçı hariç genelinin eğitim seviyesi oldukça yüksektir. Bu kadınların bazıları Atatürk tarafından bizzat yönlendirilmiştir. Meclisin yeni sesi olan ilk kadın milletvekilleri o dönemde oturlara erkeklerden daha çok katılmışlardır. Kadınların birçoğu ilgi alanlarına paralel olarak bir komisyonda görev almıştır. Konuşmalarının içerikleri daha çok eğitim ve sağlık konularına yöneliktir. Kız çocuklarının eğitim durumlarının iyileştirilmesi, sağlık ve kadın çalışma sorunlarının giderilmesi kadın milletvekillerinin dile getirdiği başlıca konulardır.

Görüldüğü gibi siyasal alanda kadınının ilgi odakları birkaç ana başlık üzerinde toplanmıştır. Genel olarak bakılırsa erkek siyasetçiler maddi konulara yoğunlaşırken, kadınlar gündelik yaşamı ilgilendiren kentsel sorunlara yönelmektedir. Durum böyle iken yerel siyasette kentsel sorunlara daha çok önem veren kadın temsilcilerin varlığı tüm toplumun yararına olacaktır. Kadın ve erkek temsilcilerin davranış ve düşünce farklılıkları yapılan bazı

araştırmalar sonucunda ortaya konmuştur. ABD Kongresinde ve eyalet parlamentolarında yapılan araştırmalara göre sorunlara karşı kadınların özel tutumları olduğu ve bunların davranış ve yasal konulara yansadığı grlmştir. Fransa'da 1992-1994 yılları arasında yapılan araştırmalara göre ise farklı toplumsal, siyasi ve ekonomik yapılardan gelen kadın temsilcilerin erkek temsilcilerden farklı ancak hemcinsleriyle benzer tutum ve davranışlara sahip olduğu saptanmıştır.

2. AVRUPA BİRLİğİNİN KADIN HAKLARININ GELİşİMİNE KATKISI VE KADIN HAKLARININ ULUSLARARASI MEVZUATTA KORUNMASI

Türkiye'de kadın hakları için girişilen hareketler 1930'ların ortalarından 1980'lere kadar duraksamıştır. Peki 1980'lerde yaşanan bu uyanışın sebebi ne olabilir? Öncelikle 1960'lı yıllarda Batıda bir feminist akım mevcuttur. Türkiye'de ki feminist harekette, batıdaki bu akımdan etkilenmiştir. Bunun yanında yaşanan gelişmelerle eğitim düzeyleri yükselen ve toplumda statüsü güçlenen kadınlar, feminist hareketin liderliğini yapacak duruma gelmiştir. Ayrıca 1980 sonrasındaki askeri rejim, çatışan sağ ve sol kesimi sindirmiştir ve bunun sonucunda ortada siyasi alanda bir boşluk doğmuştur. İşte kadın hareketleri bu boşluktan yararlanarak tekrar sesini duyurabilmiştir. Bu üç nedenin yanında bir neden daha var ki, belki de kadın hareketini ateşleyen en önemli unsur da budur. Türkiye 1987 yılında Avrupa Birliği'ne tam adaylık başvurusu yapmıştır. Bu dönemden sonra Türkiye kendi i mevzuatında bazı değişiklikler yapmıştır Bunların başında da insan hakları daha özelinde de kadın hakları konuları gelmiştir. Bu kapsamda da kadın haklarını da güvence altına almayı amaçlayan Avrupa Birliği kriterleri, diğer aday ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de yerine getirilmeye çalışılmıştır. Gerçekten de AB kadın hakları konusunda ciddi bir itici güçtür. AB ye ülkeleri adaylık ve sonrası dönemlerde iç mevzuat ve uygulamalarında AB kriterlerini göz önünde bulundurmak durumundadır. Türkiye ile demokratikleşme süreci ve toplumsal açıdan bazı benzer özelliklere sahip olan birkaç Avrupa Birliği ülkesinin adaylık süreci ve sonrasında kadın hakları açısından gösterdikleri değişimler şöyledir:

Portekiz:

Portekizli kadınlar cumhuriyet ile kazandıkları haklarını 1926'da kurulan Salazar diktatörlüğünde kaybetmişlerdir. 1971'de kadın hakları konusunda bir girişim yapılmışsa da Portekizli kadınlar haklarından otoriter rejim sonuna kadar mahrum kalmışlardır.[13]

Portekiz'de kadınlar ancak 1969 yılından sonra kocalarının izni olmadan pasaport alıp yurtdışına ıkabildiler. Ve Portekiz'de kadın erkek eşitliği anayasal korunmaya 1976'da alınmıştır. Portekiz'de 1968'de ki değişiklikle genel seçimlerde oy hakkına ilişkin cinsiyet ayrımcı hükümler kaldırılmış, 1976 Anayasası ile ise bütün cinsiyet ayrımları ortadan kaldırılmıştır. Ancak Portekizli kadınların aktif siyaset katılımı diğer AB ye ülkelerine oranla daha düşüktür. 1986'da Portekiz'in AB yesi olmasının kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve kadın haklarının iyileştirilmesinde katkısı vardır.

İspanya:

Otoriter Franco döneminde kadın kocasının emrinde ev kadını olma durumunda bırakılmıştır. Permisio Marital (koca izni) olmadan kadın hemen hemen hiçbir faaliyette bulunamıyordu. Demokrasiye geçişle beraber kadın hakları da gündeme gelmiş ve 1975'te

permiso marital kaldırılmıştır. Ardından ise erkeğin aile reisliği de kaldırılmış ve kadına boşanma hakkı tanınmıştır.

İspanya 1986'da Avrupa Birliğine katıldıktan sonra kadın-erkek eşitliğine önem vermiştir. Bu amaçla 1988'den itibaren "Kadınlar için Fırsat Eşitliği Planları" etrafında yasa değişiklikleri ile 1990'lı yıllarda kadın-erkek ayrımcılığını ortadan kaldırma amacıyla Ceza Yasası ve Medeni Kanunda değişiklikler yapmıştır.

Yunanistan:

Yunanistan'da kadın-erkek eşitliği hükmü ancak 1975'te anayasaya girebilmiştir. 1981'de AB'ye üye olmasıyla kadın haklarında önemli düzenlemeler yapılmıştır. 1980lerin sonuna kadar yerel düzeylere kadar örgütlenen kadın haklarıyla ilgili bir yapı oluşturulmuştur.

Yunanistan, kadınlara 1924'te yerel seçimlerde bazı koşullarla oy hakkı vermiştir. 1952'de bu sınırlamalar kaldırılmıştır. Ancak Avrupa Konseyi 2002 rakamlarına göre parlamentoda kadın milletvekili oranı AB üye ülkeleri içinde en düşük olan ülke yüzde 8.67 ile Yunanistan'dır.[14]

Görüldüğü gibi Avrupa Birliği, katılım süreci ve sonraki dönemlerde kadın haklarının gelişmesinde itici güç olmuştur. Gerek AB'nin teşvikleri gerekse küresel bazdaki kadın girişimleri ile birçok sözleşme ve belge oluşturulmuştur. Birçoğunu onayladığımız bu sözleşmelerin Türk hukuku açısından da bağlayıcılığı mevcuttur. Öyle ki Anayasamızın 90. maddesi ve 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku sözleşmesine göre devletler taraf oldukları uluslararası antlaşmaları uygulamak zorundadır. Bu kanunlar iç mevzuatımızla çatıştığı zaman, iç mevzuatımız yok sayılarak uluslararası sözleşmenin hükümleri geçerli olmaktadır.

Kadın haklarını kapsayan önemli birkaç sözleşmeye bakılırsa, hepsi kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğunu söylemektedir. Örneğin 10 Aralık 1948'de yürürlüğe giren "Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi" insanların özgürlük, onur ve haklar bakımından eşit olduğunu söylerken, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi" ise hükümlerinin kadın-erkek ayrımı yapılmadan uygulanacağını söyler. Bu iki ana sözleşmenin dışında Birleşmiş Milletler'in kabul ettiği ve 1976'dan beri yürürlükte olan iki sözleşme daha var ki, bunlarda kadın ile erkeğin aynı haklara sahip olacağını altını çizmektedir. Bu sözleşmeler; "Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi" ve "Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi"dir. Ayrıca kadınların haklarını düzenlemek amacıyla "Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Kaldırılması Hakkında Sözleşme" adıyla özel bir sözleşme de oluşturulmuştur. Bu sözleşme Birleşmiş Milletlerin 1975-1985 yıllarını Kadın 10 Yılı kabul etmesiyle başlatılan projenin bir ürünüdür. 1985'te Nairobi'de "Dünya Kadın Konferansı" yapılmıştır. Konferans sonucunda "Kadın İlerlemeleri için İleriye Yönelik Stratejiler Belgesi" kabul edilmiştir. Bu kapsamda kadının eğitim, sağlık, siyasal ve sosyal konulardaki sorunları belirlenecek ve bunlara göre çözüm yolları bulunacaktır.

3.YEREL YÖNETİMLER VE YEREL YÖNETİMLERDE KADIN

A. YEREL YÖNETİMLER:

Günlük hayatımızı yakından etkileyen yerel yönetimlerin son zamanlarda önemi gittikçe artmıştır. Dünya ekonomileri üzerinde etkili olmaya başlayan yerelleşme süreci, Brezilya'da ki Dünya Kongresinin gündeminde yer almış, sonrada Avrupa'da etkili olmaya başlamıştır. [15]

Yerel yönetimler anayasamıza göre; mahalli idareler, il özel idaresi, belediye ve köy halkının mahalli ve müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan kamu tüzel kişiliği ve özerkliğine sahip, karar organları seçimle iş başına gelen kamu tüzel kişileridir.[16] Yerel yönetimlerin yetki ve görevleri yasalarla belirlenir. Kendine has gelirleri ve personeli vardır. Genel amaçlı yerel yönetimleri üç kategoriye ayırabiliriz: İl Özel İdareleri, belediyeler, köy idaresi.

İl Özel İdaresi:

İl düzeyinde ve genelinde mahalli ve müşterek ihtiyaçları karşılamak üzere kurulan ve karar organları seçmen tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir. İlin kurulmasına dair kanunla kurulur. Kısaca görevleri şunlardır:

- Sağlık ve sosyal ihtiyaçları karşılamak
- Eğitim ve kültür ihtiyaçlarını karşılamak
- Tarımla ve çevreyle ilgili hizmetler sunmak
- Bayındırlık görevlerini yerine getirmek
- Ekonomik hizmetler sunmak.(ticaret ve sanayi odaları kurmak, tasarruf ve kredi sandıkları kurmak vb.)

İl özel idaresi üç organdan oluşur: İl genel meclisi, il daimi encümeni, vali.

Belediyeler:

Belde sakinlerinin mahalli ve müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan , idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir.(Belediye Kanunu m.3). Genellikle kendilerine has gelir kaynakları olmakla birlikte bazıları merkezi hükümet kaynaklarına ihtiyaç duymaktadır.[17]

Belediyelerin görevleri çok kapsamlıdır. Başlıcaları:

- İmar planları yapmak
- Ulaşım ve alt yapı hizmetleri yapmak
- Çevre ve temizlik hizmetleri vermek
- Zabıta, itfaiye, kurtarma ve ambulans hizmetleri vermek
- Kültür, sanat, turizm, gençlik ve spor hizmetleri vermek
- Sosyal hizmet vermek ve yardım sağlamak
- Ekonomi ve ticaretin geliştirilmesinde katkıda bulunmak ve kişilere mesleki yetenekler kazandırmak
- Kadınlar ve çocuklar için korunma evleri açmak
- Okul öncesi eğitim hizmetleri vermek

Belediyeler de tıpkı il özel idareleri gibi üç organdan oluşmaktadır. Bunlar; belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanıdır.

Köy idaresi:

Köy, nüfusu 150-2000 aralığında olan yerleşim birimidir. Bu birimlerde yaşayan insanların yerel ve ortak ihtiyaçlarını köy idaresi karşılar. Köy idaresinin organları; köy derneği, köy ihtiyar heyeti ve muhtardır .

B. YEREL YÖNETİMLERDE KADIN

Yerel birimlerle merkez yönetimi arasında bir köprü görevi gören, altyapı ve temel hizmetleri halka sunan yerel yönetimler kadınları erkeklere nazaran daha çok etkilemektedir. Elektrik, su ve doğalgazı kullanarak ev işlerini yapan, ulaşım hizmetleriyle ev alışverişi yapıp evine dönen, çocukları okula götürüp getiren, çocuk parklarına çocuklarını götüren hatta aile içi şiddet yaşadığı zaman yerel yönetimlerin onlara tahsis ettiği çocuk ve kadın korunma evlerine sığınan kadın için gerçekten de yerel yönetimlerin önemi tartışılmaz olmalıdır. 1930 yılında ki belediye seçimlerinde İstanbul İl Meclisi üyesi seçilen Latife Bekir'in sözü de bunları doğrular niteliktedir: "Belediyecilik, her şeyden evvel büyütülmüş bir ev idaresi demektir." [18]

Kadınların sorunları genelde ortaktır. Aynı şekilde kadınların bu sorunların çözümü de ortaktır. Kadınlar her ne kadar kendi içlerinde farklı karakter ve kültüre sahip olurlarsa olsunlar, birbirlerinin ihtiyaçlarını bir erkeğe göre daha iyi anlayabilmektedir. Çünkü kadınlarla erkekler arasında düşünce ve davranış farklılıkları vardır. Bu yüzden erkeklerle kadınların ilgi alanları ve becerileri de farklılık gösterir. Erkekler genelde kendilerini para ve güvenlik konularına odaklarken; ev işleri, çocukların bakımı hatta ev ekonomisine katkı gibi diğer konular kadının sorumluluk alanına girmektedir. Bu doğrultuda yerel yönetimlerde kadın imajını daha çok görmemiz gerekirken yapılan istatistiklerde bunun tersine bir durum mevcuttur. Yerel yönetimlerde kadının oranının az olmasının başlıca sebeplerine değinecek olursak başta; kadınların sorumlulukları ve üzerilerindeki ki ataerkil baskı gelmektedir. Kadınlar muhafazakârlık etkiyle ev içine doğru çekilmekte ve onlara uygun görülen annelik ve ev kadını görevleri verilmektedir. Ayrıca kişilerin aktif siyasete girmesi için gerekli olan para, güç, bilgi, deneyim, güçlü bağlantılar ve siyasal olanaklar gibi öğelere kadınların sahip olması Türkiye koşullarında oldukça zordur. Bundan başka kadın örgütlenmelerinin yerel yönetimlere gereken ilgiyi göstermemesi de kadınların temsil oranının az olmasına neden olabilmektedir. Diğer bir neden ise son zamanlarda yerel hizmetler, kimi insanların maddi çıkarlarına hizmette kullanıldığı için yerel yönetimler belli grupların yönetimi altındadır. Kadınların ise bu gruplarla bağlantıları yok denilecek kadar azdır. Bu yüzden kadınlar yerel yönetimlerden mümkün oldukça uzak tutulmaktadır. Ancak kimi zaman kadın imajı ile vitrin yapılmak istenmektedir. Gerçekten de sadece yerel yönetimlerle sınırlı kalmaksızın, kadınlar siyasal yaşamda kendi istekleri ve çabaları dışında da yer alabilmektedirler. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Mesele ölüm ya da yasaklama durumlarında ailenin erkeğinin görevini bir kadın devralabilir. Pakistan eski Başbakanı Benazir Butto'nun babası Zülfikar Ali Butto'nun görevini alması bu duruma bir örnektir. Ayrıca kimi zaman siyasi partiler kadınların oylarını çekebilmek için adayları arasında kadınlara da yer verebilmektedirler. Bundan başka kadınlara, kimi zaman değişme ve yenilik yaşandığının kimi zaman da demokrasi ve modernlik kavramlarının varolduğunun göstergesi olarak siyasal yaşamda yer verilebilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra kadınların siyasal haklarına önem verilmesinin nedeni de bu olabilir.

Aşağıdaki tabloda 1999 ve 2004 yerel seçimleri sonuçlarına göre belediye başkanlığı, belediye meclis üyeliği ve il genel meclisinde kadın temsil oranları yer almaktadır. Temsilde toplam sayı ve kadın sayısı oranlandığı zaman ortaya çok düşük oranlar çıkmaktadır.

	KADIN SAYISI	TOPLAM SAYI	KADIN ORANI (%)
2004 seçimleri			
Belediye Başkanı	18	3225	0,56
Belediye Meclis Üyesi	817	34477	2,37
İl Genel Meclisi Üyesi	57	3208	1,78
1999 seçimleri			
Belediye Başkanı	18	3215	0,56
Belediye Meclis Üyesi	541	34084	1,59
İl Genel Meclisi Üyesi	44	3122	1,41

Kaynak: Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü (2007)[19]

2004 seçimleri sonuçlarına göre oluşturulan diğer bir tabloya baktığımız zaman, il belediye başkanlığından belde belediye başkanlığına doğru kadın oranında bir azalma olduğu görülmektedir. [20]Bu azalmanın en belirgin nedeni kentlerden kırsala doğru kadınların üzerinde ataerkil baskının artmasıdır. Bu baskının yanında ilçe ve beldelerde özellikle sağ görüşlü partilerin adayları arasında kadınlara yer vermemesi de yerel yönetimlerde kadın temsil oranını az olmasına neden olmaktadır. Ayrıca kentlerde kadın hareketlerinin var olması yerel yönetimlerde kadın oranının kırsala göre fazla olmasını sağlamaktadır.

BELEDİYE	KADIN ORANI (%)
İl Belediye Başkanlığı	1.23
İlçe Belediye Başkanlığı	1.06
Belde Belediye Başkanlığı	0.35

“United Cities and Local Governments”ın yaptığı yaptığı istatistiklere göre dünyada bölgeler genelinde yerel meclislerde kadın oranı ve belediye başkanlarında kadın oranı şöyledir:[21]

BÖLGE	YEREL MECLİSLERDE KADIN ORANI	BELEDİYE BAŞKANI KADIN ORANI
Dünya ortalaması (67 ülke)	20.9	9
Avrupa (30 ülke)	23.9	10.5

<i>Latin Amerika (9 ülke)</i>	26.1	5.5
<i>Afrika (4 ülke)</i>	30.1	12.2
<i>Asya-Pasifik (12 ülke)</i>	17.5	5.6
<i>Orta Amerika (8 ülke)</i>	24.1	4.8
<i>Orta Doğu ve Akdeniz (8 ülke)</i>	2.1	0.8
Türkiye	2.32	0.56

Yani sonuç olarak Türkiye’de yerel meclislerde kadın oranı ve belediye başkanı kadın oranı Ortadoğu ve Akdeniz ülkelerinin ortalamasının bile altındadır.

“United Cities and Local Governements”ın yaptığı bir diğer istatistik çalışması da yerel meclislerde kadın oranını ve belediye başkanı kadın oranının ülkesel bazda incelenmesidir. Tabloda görüldüğü üzere Türkiye listenin sonlarında kendine yer bulabilmiştir

ÜLKE	YEREL MECLİSLERDE KADIN ORANI (%)	BELEDİYE BAŞKANI KADIN ORANI (%)
Hindistan	38	
Finlandiya	34,4	10
Fransa	33	10,9
Uganda	33,3	2,5
İsveç	29,4	16,7
Güney Afrika	29,1	15,5
Danimarka	27	9,2
Pakistan	25,2	0,8
Belçika	22,5	7,1
Arjantin		7,1

Çek Cumhuriyeti	22,7	
Tunus	20,5	1,6
İspanya	20,2	11
Bulgaristan	20	9,5
Ürdün	18,8	1
Kıbrıs Rum Kesimi	18,6	3
Meksika	15,9	3,5
Macaristan	14,5	12,3
Malta	14,5	8,1
Filipinler	14,2	18
Estonya	14	9,5
Brezilya	12	5
Malezya	8,9	0,7
Türkiye	2,32	0,56
Lübnan	1,8	0,4

Kaynak: “World Cities and Local Governments” web sitesi <http://www.cities-localgovernments.org>

Yukarıda ki farklı ülkelerin yerel meclislerinde kadın oranlarının olduğu tabloya bakılınca, demokrasiye Türkiye’den daha geç kavuşan ve çeşitli siyasal sorunlar yaşayan ülkelerde bile kadın temsil oranının Türkiye’den daha fazla olduğu görülmektedir. İlk örnek olarak yerel yönetimlerde %20.5 kadın oranıyla Tunus verilebilir. Tunus halkının tamamına yakını Arap ve Müslüman’dır. Tunus 1881 yılından itibaren Fransız sömürmesine maruz kalmış ve bağımsızlığına ancak 1956 yılında kavuşabilmiştir. Ancak Tunus halkı Fransız sömürgesi zamanlarındaki baskı ve zulümden, bağımsızlık sonrasında da kurtulamamıştır. Tunus bu iç sorunlarının yanında, dışta da Sudan ile problem yaşamaktadır.

Diğer bir örnek ise yerel yönetimlerde %18.8 kadın temsil oranı olan Ürdün olabilir. Ürdün 1917 yılına kadar Osmanlı Devleti egemenliğinde kalmıştır. Bu tarihten sonra İngiliz sömürgesi altına girmiştir. İngiltere, Ürdün’ün bağımsızlığını 1946’da Londra Antlaşması

gereğince tanımıştır. Ancak ülkede bağımsızlık sonrasında da siyasal karışıklık devam etmiştir.[22]

Son örnek olarak da Malta verilebilir. Malta'da yerel yönetimlerde kadın oranı %14.5'tir. Ülke var olan İngiliz ve Fransız sömürgeliklerinden sonra bağımsızlığına ancak 1964'te kavuşabilmiştir. Bağımsızlık sonrasında da siyasal karışıklıklar sürmüş, İngiliz askerleri Malta'dan 1979'a kadar çıkartılamamıştır.

SONUÇ

Kadınlar için olduğu gibi yerel ve siyasi düzen için de önemli olan yerel yönetimlerde kadın temsili yetersizliği sorunu yaşanması Türk demokrasisi açısından kötü bir referanstır. 1930'lardan 2013'e kadar yaşanan gelişmenin sonucunda bu oranlar demokratikleşme ve kadın hakları açısından Türkiye'nin karnesine kötü birer not olarak yansımaktadır. Bu olumsuz tablodan kurtulmak için Türkiye nasıl bir strateji izlemelidir?

Her şeyden önce yerel yönetimlerde söz sahibi olacak kadınlara verilecek eğitimlerle, bilgi ve yetenekler arttırılmalıdır. Diğer bir uygulama ise kadın kotasıdır. Uluslararası kadın hareketlerince öne sürülen ve Birleşmiş Milletler'in de onayladığı “%30'lık asgari temsil eşiği” hedef olarak alınmalıdır. Ayrıca uygulanmak istenen kota uygulaması siyasi partilerin tüzükleri, seçim yasaları hatta anayasa tarafından güvenceye alınmalıdır. Fransa, Uganda, Brezilya, Belçika ve Arjantin gibi ülkelerde de kota uygulamasına yönelik yasal önlemler alınmıştır. Uganda'da 1997 tarihli Yerel yönetimler yasası ile yerel yönetimlerde kadınlar için üçte bir oranında kota getirilmiştir.[23] Fransa'da da son yerel seçimlerde ise “fermuar dizgesi” denilen bir uygulama uygulanmıştır. Bu uygulamaya göre seçim aday listelerinde üç erkek, üç kadın adaya yer verilecektir. Bu uygulamadan sonra Fransa'da kadınlar %47'lik temsil oranına sahip olmuşlardır.

Bu kota uygulamasının yanında kadınlar yerel düzeylerden başlayarak örgütlenme bilincine sahip olan bireyler haline getirilmelidir. Böylece yerel düzeylerden başlayarak kadınlarda bir bilinç oluşumu yaşanacak, buna paralel olarak da toplumda kadın-erkek eşitliği olgusu güçlenecektir.

Siyasi temsilde kadın oranları artması sadece kadınlar açısından bir avantaj olarak kalmayacak, Türk demokrasisi ve vatandaşların geneli açısından da yararlı olacaktır. Böylece demokrasi, toplumun kadın ya da erkek demeden tüm kesimlerinde uygulanmış olacak, kadın bakış açısı ve yaratıcılığıyla yeniden şekillenecek olan yerel yönetimler vatandaşlar için daha işlevsel konuma gelecektir.

[1] Portekiz'de Salazar diktatörlüğünden, İspanya'da Franco diktatörlüğünden Yunanistan da 1967-1976 yılları arasındaki albaylar yönetiminden sonra demokratik yaşama geçmiştir.

[2] YARAMAN, Ayşegül, Bir Demokrasi Tartışması-Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili, İstanbul, 1999, s.40

[3] TUNCER, Hüner, 19. Yüzyılda Osmanlı-Avrupa İlişkileri, Ankara, 2000, s.43

[4] 1858 Arazi Kanunnamesi A. Cevdet Paşa başkanlığında bir komisyon tarafından hazırlanmış, modern anlamda teşekkül etmiş bir kanundur. Buna göre ;Mirî arazideki tasarruf hakkı mirasçılara eşit olarak geçer. Taksim mümkünse ve arazi memurunun izni varsa kız-erkek tüm mirasçılara eşit olarak taksim edilir. Bkz URL: <http://www.trforumuz.biz/archive/index.php?t-14431.html> (04.03.2013).

[5] AKŞİN, Sina, Çağdaş Türkiye 1908-1980, cilt 4, İstanbul, 1997, s.30.

[6] Medeni kanun olarak Mecelle'nin yetersizliği Osmanlı Devleti'nin son yıllarında anlaşılmış ve İttihatçı Hükümet 1917 yılında Aile Hukuku Kararnamesini yayınlamıştır. Bu kararname ile erkeğin boşanma hakkına ve yine erkeğin birden fazla kadınla evlenmesine sınırlamalar getirilmiştir.

Bkz URL: <http://www.ait.hacettepe.edu.tr/egitim/ait203204/II3.pdf> (04.03.2013).

[7] Oğuzman Kemal, Barlas Nami, Medeni Hukuk , 10. bası, İstanbul, 2003, s.25.

[8] Türk Medeni Kanunu için bkz URL: http://tr.wikipedia.org/wiki/Medeni_Kanun.

[9] Bkz. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Araştırma ve Uygulama Merkezi: 2

Türkiye Cumhuriyeti İdare Tarihi Araştırması (TİDATA), URL: <http://kayaum.politics.ankara.edu.tr/otuzluyillardayonetim.pdf>(04.03.2013).

[10] Bkz. Türk Kadınlar Birliği,
URL:<http://www.turkkadinlari.org/login/tinymce/uploaded/tkb.pdf8fdd4ca37b.pdf>
(04.03.2013).

[11] 3 Mart 1925'te Başbakan olan İsmet İnönü, Şeyh Sait ayaklanmasının bastırılması için hükümete geniş yetkiler veren Takrir-i Sükûn Kanunu'nu TBMM'den çıkarmıştır. Takrir-i Sükun Kanunu bkz URL: <http://www.meb.gov.tr/belirligunler/10kasim/inkilaplari/siyasi/takrir.htm> (04.03.2013)

[12] Bkz. "Kadın Vekil Oranı 1935'i Geçemedi", URL: <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/393006.asp> (04.03.2013).

[13] Bkz. URL: <http://www.portugal-info.net/history/second-republic.htm> (04.03.2013).

[14] AB ülkelerinde Kadının Konumu için bkz URL: <http://www.bianet.org/bianet/kategori/siyaset/43827/ab-ulkelerinde-kadinin-konumu> (04.03.2013).

[15] ESEN,Erol, Yerel Yönetimlerin Avrupa Birliği Konusunda Eğitim Gereksinimleri: Görüşler ve Öneriler, Çağdaş Yönetimler Dergisi cilt 15,sayı 3 (2006).

[16] DERDİMAN, R.Cengiz, Yerel Yönetimler, İstanbul, Aktüel, 2005, s.5.

[17] KALABALIK Halil, Avrupa Birliği Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Yerel Yönetim Hukuku Teori- Uygulama, Ankara, 2005, s.69.

[18] Aydın, Murat, Yerel Yönetimlerde Kadın ve Siyaset

bkz URL: <http://www.yerelsiyaset.com/v2/index.php?goster=ayrinti&id=745>(04.03.2013).

[19] bkz URL: http://www.ka-der.org.tr/?p=basin_bulteni(05.03.2013).

[20] bkz URL: http://www.ka-der.org.tr/?p=basin_bulten(05.03.2013).

[21] bkz URL: “*World Cities and Local Governments*” web sitesi www.cities-localgovernments.org

[22] Bkz. URL: <http://www.mfa.gov.tr/urdun-siyasi-gorunumu.tr.mfa> (04.03.2013).

[23] Bkz. Alkan , Ayten, Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli

URL: <http://www.kentarastirma.com/index.php?sayfa=php&id=163> (04.03.2013).

Huriye YILDIRIM